

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. I. De prudentia & partibus ejus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

DISPUTATIO PRIMA

De Prudentia & partibus ejus.

QVAMVIS prudentia in intellectu sit, & per consequens simpliciter virtus intellectualis; quia tamen non sinit in solo intellectu, sed extenditur ad rectificandum appetitum, meritò à purè intellectualibus secernitur, & inter morales collocatur, veluti illarum regula, dux, & magistra: unde Philosophus 6. Ethic. prudentiam animam ex virtute operantis veluti oculum esse dicit, Chrysostomus in Psalm. 13. *Lucebam animam, Reginam cogitationum, magistram eorum quæ bona sunt & honesta*; & Maximus Tyrius dissert. 40. prudentiam ait non aliter quàm matrem familias ex rationis præscripto omnia dirigere in familia proborum. Quod videtur sumpsisse à Philosopho, qui 1. magnorum moralium in ipso fine prudentiam commendat, tanquàm architectum quendam virtutum, & sapientiæ velut atriensem, toti virtutum familie præfectum, dispensantemque in ea, & præscribentem munera singularum, ut sapientiæ tanquàm dominæ, cohibito affectuum tumultu, & omnibus domi rectè compositis, otium ad functiones suas, & liberum, enubiliatis ijs quæ officere poterant, altissimarum rerum prospectum parat. Porro ut hujus illustri virtutis naturam clarè percipiamus, definitio ejus breviter explicanda est; Deinde quæ sint partes integrales, subjektivæ, & potentiales illius, exponemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Definitio prudentiæ explicatur.

1. DEFINITUR prudentia à Philosopho 6. Ethic. cap. 5. *Recta ratio agibilium*. Circa quam definitionem primò observandum est, quòd duplex potest esse ratio agibilium, una generalis & communis, per quam regulæ benè operandi traduntur; alia particularis, quæ in singulis actionibus præscribitur quid hîc & nunc liceat, vel expediat, aut debeat fieri secundum rectam rationem. Prima non pertinet ad prudentiam, sed ad Theologiam, vel Philosophiam moralem: secunda verò spectat ad prudentiam, quæ non circa universalialia, sed duntaxat circa singularia versatur.

2. Secundò advertendum est, quòd ratio agibilium adhuc potest esse duplex: alia quæ se tenet ex parte potentia per modum habitus operativi, & hæc est prudentia: alia quæ se habet per modum objecti inspecti & considerati, & ista est lex, quæ non est virtus, neque habitus operativus, sed comparatur ad prudentiam, ut idea artificis ad artem: nam sicut ars inspiciendo ideam, perficit artefactum, sic prudentia attendendo ad le-

A gem, dirigit actus humanos & liberos, qui sunt ipsa agibilia.

Tertiò notandum est, quòd nomine agibilium intelligenda sunt primò & præcipuè moralia, id est quæ ad bonos mores pertinent (à quibus boni simpliciter denominantur) & ad finem moraliter bonum, id est honestum conducunt; secundariò verò & minùs principaliter quædam alia, quæ pertinent ad bonum & commodum vitæ humanæ, & ad benè vivendi quomodocumque rationem. Prudentia enim monastica v. g. non solum valet ad dirigendos mores uniuscujusque in ordine ad honestatem, sed etiam ad quærenda aliqua licita vitæ commoda, vel ad vitanda incommoda & pericula; ad captandam aliorum benevolentiam, & vitandam offensionem; ad discernenda aliorum ingenia, & vivendum cum illis pacificè, & similia. Unde Paulus Actor. 23. prudenter egit, quando ut impetum Judæorum declinaret, in mortem ipsius conspirantium, iniecit quæstionem de resurrectione mortuorum, ut Phariseos & Sadduceos inter se committendo, utrorumque vim contra se frangeret. Prudenter, inquam, egit, si hoc fecerit ex altiori & honesto fine, ut Evangelium diutius prædicaret, siue tantum ut vitæ suæ consulere. Christus etiam prudentissimè respondit Phariseis & Herodianis, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo*, ut invidiam quam ipsi conflare volebant, declinaret; fuissetque responsum illud prudens, quamvis Christus nihil aliud intendisset, quàm Judæorum calliditatem eludere.

Idem patet in prudentia æconomica, politica, & militari: prudentia enim æconomica non eò solum pertinet, ut familia honestè vivat, curando ut omnes domestici mores suos conforment ad præscriptum rectæ rationis, verum etiam ut familiæ benè & commodè sit in ijs quæ ad victum & vestitum, aliasque vitæ humanæ necessitates spectant, juxta illud Christi Lucæ 12. *Fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, ut det illi in tempore triatici mensuram*. Prudentia etiam politica non solum curat ut cives honestè vivant servando leges, verum etiam ut abundant copiâ rerum necessariarum, & ut concorditer vivant & pacificè. Item prudentia militaris non curat solum ut milites honestè vivant, & virtutem fortitudinis, aliasque suo statui convenientes exerceant, sed etiam ut adhibeantur quæcumque alia ad bellum benè gerendum, & victoriam consequendam necessaria: cujusmodi sunt, providere sapienter de comitatu, captare opportunum locum, tempus, & occasionem pugnandi, & alia hujusmodi.

ARTICVLVS II.

Quæ sint partes integrales, subjectivæ, & potentiales prudentiæ?

5. **T**riples genus partium in qualibet virtute distingui solet: aliæ vocantur integrales; aliæ subjectivæ; aliæ potentiales. Partes integrales dicuntur non aliqui habitus aut actus partiales, ex quibus ipsa virtutis essentia coalescat (est enim quælibet virtus una simplex qualitas omnino indivisibilis) sed quædam conditiones, aut dispositiones, aut actus, quibus perficitur opus virtutis. Partes subjectivæ sunt species virtutis, de quibus illa essentialiter prædicatur, sicut animal de homine, equo, leone &c. unde totum id quod est de ratione virtutis divisæ, debet in singulis ejus partibus subjectivis reperiri. Partes denique potentiales vocantur quædam virtutes minüs principales, quæ alteri principaliori adjunguntur, cuius rationem non perfecte attingunt, sicut partes subjectivæ; habent tamen cum illa connexionem, vel quia ordinantur ad actus minüs principales in eadem materia, vel quia in modo procedendi, & moderandi passiones & actus appetitus, assimilantur modo proprio talis virtutis.

6. Partesigitur integrales prudentiæ à D. Thoma 2. 2. quæst. 49. octo assignantur, nempe memoria, intellectus, vel intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, & cautio. Ex quibus quinque priores spectant ad prudentiam secundum quod est cognoscitiva, consiliando per eubuliam, & judicando per sinefim, vel gnomein; nam omnes illæ deserviunt perfecto consilio & iudicio. Tres verò posteriores pertinent ad prudentiam secundum principale actum, qui est præcipere, vel applicare ad opus.

Memoria ergo est recordatio præteritorum, quæ plurimum valet ad prudentiam. Intellectus sive intelligentia dicit præsentium notitiam: ut enim prudenter judicemus, necesse est præsentem statum rei nobis esse probè perspectum. Docilitas importat affectum & promptitudinem ad discendum, quæ etiam multum juvat ad prudentiam. Solertia deservit ad hoc ut homo per seipsum inquirendo, citò assequatur perfectam rei assimationem. Ratio dicit aptitudinem ratiocinandi, & aliud ex alio legitime colligendi; unde non sumitur pro ipsa potentia ratiocinativa, sed magis pro bona ejus dispositione & usu. Providentia importat prospectum futurorum, vel, ut alij volunt, dicit rectam ordinationem eorum quæ sunt ad finem. Circumspectio dicit attentionem ad omnia quæ occurrunt, & conferentiam illius quod in finem ordinatur cum his quæ circumstant, ne quid ex necessarijs desit in opere. Cautio denique importat attentionem ad præcavenda mala, quæ bonis admisceri possunt.

7. Partes verò subjectivæ prudentiæ, seu species ejus, sunt duæ, nimirum prudentia monastica, quæ unusquisque regit seipsum, suosque actus, intendens bonum proprii suppositi in ordine ad finem humanæ vitæ; & polyarchica, per quam multitudo gubernatur. Et hæc subdividitur in quatuor species, nempe in regnativam, politicam, æconomicam, & militarem, de quibus differt S. Thomas 2. 2. quæst. 50.

Prudentia regnativa est ipsa Regis prudentia, quæ civitatem vel regnum regit. Politica est illa

Tom. IV.

A quæ homines seipsos regunt in obediendo prædictis in ordine ad bonum commune. Oeconomica est illa quæ respicit administrationem bonorum familiarum. Militaris denique ea est quæ dirigit milites ad hostes oppugnandos, vel eorum insultus repellendos.

Regnativa rursus subdividitur in Monarchicam, quæ unus multitudini præfideat; Aristocraticam, quæ pauci, & magnates; & Democraticam, quæ multi, ut populus, gubernant in Republica.

B Partes tandem potentiales prudentiæ, sive quæ ordinantur ad actus minüs principales, deservientes principalissimo, sunt tres, nempe Eubulia, Sinesis, & Gnome. Etenim in intellectu practico in ordine ad agibilia, præter universalia judicia circa finem, quæ rectificat synderesim, tres tantum sunt actus versantes circa media, nimirum consilium, iudicium, & imperium; ex quibus perfectissimus est imperium, ad quod tam iudicium quàm consilium ordinantur; unde illud pertinet immediate ad ipsam prudentiam, quæ inter virtutes media respicientes est perfectissima, ut fusè ostendimus in Tractatu de actibus humanis disp. 11. quæ est de usu & imperio. Pro rectificando verò consilio ponitur Eubulia, quæ idcirco bene consiliativa dicitur. Ad rectificandum verò iudicium ponuntur duæ virtutes, nempe Sinesis & Gnome, quarum prima judicat secundum communes leges, & ideò est directiva communis justitiæ legalis; altera verò judicat secundum rationem naturalem de his, in quibus deficit lex communis; à qua proinde dirigitur epikeia, quæ est altior justitia, quàm legalis communiter dicta. De his partibus prudentiæ, seu virtutibus illi annexis agit S. Thomas 2. 2. quæst. 51. ubi fusè prosequitur quæ nos breviter & compendiosè expendimus.

C Porro quàm virtus hæc homini necessaria sit, tum sacri tum prophani Authores passim docent; eamque unanimi consensu, certatimque commendant. Sic Proverb. 3. *beatus vir dicitur qui affluit prudentiâ*, vel Hebraicè, *beatitudines viri*, ut multiplex beatitudo viri prudentis commendetur. Sic Ambrosius lib. de Paradiso, quadruplicem fluvium inde promanantem explicans: *Phison prudentia est* (inquit) *& ideò aurum optimum habet*. Et paulò infra: *Bene utique primo loco fluvius hic positus est, quia non unam gentem circumfluit: non enim angusta quadam, sed divæ utilitatum prudentia est quæ pluribus prodest: ideò prima ut si quis de Paradiso fuerit egressus, velut quoddam eum prudentia flumen excipiat, ne citò possit arefcere, sed per hanc ad Paradisum facile revertatur*. Et lib. 1. de officijs cap. 27. *Primus officij fons est prudentia, qui fons & in ceteras virtutes derivatur: neque enim potest justitia sine prudentia esse, cum examinare quid justum quidve injustum sit, non mediocris sit prudentia*. Augustinus lib. de moribus Ecclesiæ cap. 24. *Non diutius de prudentia differendum est, ad quam dignoscen-
D* tia pertinet appetendorum ac vitandorum; quæ si desit, nihil eorum de quibus jam dictum est (ad justitiam, fortitudinem, temperantiam pertinentium) effici potest. Basilii in constitutionibus monasticis cap. 15. *Prudentia remota nihil cuiusvis generis est, quod licet bonum videatur, non in vitium recidat, si aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat; ratio verò & prudentia ubi rebus bonis idoneum tempus ac modum designant, mirabile est quantus ex earum usu fructus*

E *Zz. iij*

redundet &c. Demum Tullius quaest. 2. Tusculana: Sine prudentia ne intelligi quidem ulla virtus potest &c.

DISPUTATIO II.

De Iustitia, & partibus ejus.

IUSTITIA secunda Cardinalium virtutum, prima est & præstantissima inter morales: unde Philosophus 5. Ethicorum cap. 1. Præclarissima virtutum (inquit) est iustitia, & neque Hesperus, neque Lucifer ita admirabilis. Hac (ait Ambrosius) virtus publica est, alijs nata, non sibi: foris tota est, & quicquid habet, quadam inclementia sui, dum rapitur amore communi, transfundit in proximos. Hac (subdit Rabadeneira lib. 2. de Principe Christiano cap. 3.) principio fundavit regna, fundata stabilivit, stabilita auxit, ornavitque, & quam obtinent ampliundinem, majestatemque concessit. Hac populi vulneribus medetur, seditiones restringit, exasperatos animos mitigat, pacem firmat, bellis obsistit, Reges gloriosos facit, regnis securitatem præstat, & in primis Deum honorat ac reveretur, cui nullum potest esse sacrificium gratius, nulla hostia acceptior, quam victima iustitiæ, cujus vinculo cælum cum terra, suprema cum infimis, & extrema, maximeque divulse mundi partes, inter se conjunguntur. Demum ut scitè ait Porphyrius lib. 3. de abstinentia, iustitia virtutum omnium obsonium est: nam sicut fames, juxta Socratem, ciborum omnium condimentum est; ita iustitia omnibus virtutibus gratiam atque saporem conciliat. De hac ergo tam præclara & illustri virtute, cujus (inquit Philo lib. de creat. princ.) tanta excellentia est, ut nullus Poëta, nullus Scriptor satis laudaverit, breviter hic agendum est, & prius ejus definitio explicanda, deinde partes ipsius recensenda.

ARTICULVS PRIMVS.

Explicatur definitio iustitiæ.

Iustitia sumitur duobus modis: Primò largè, pro collectione omnium virtutum, sive prout dicit statum omnium virtutum collectione perfectum; & hæc vocatur iustitia generalis, de qua Christus Matth. 5. dicebat: Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum: & Matth. 1. Joseph vocatur iustus, id est perfectus in omni virtute, seu omnibus virtutibus exornatus. Unde quia radix omnium virtutum est gratia & charitas, multoties illa nomen iustitiæ sibi assumunt, ut patet ex Augustino de natura & gratia cap. 38. & cap. ultimo, ubi sic ait: Charitas inchoata, inchoata iustitia est: Charitas magna, magna iustitia est: Charitas perfecta, perfecta iustitia est: & omnes in gratia constitutos, vocamus iustos, propter ipsam gratiam. Secundò iustitia sumitur strictè & determinatè pro virtute aliqua morali, quæ est ad alterum, poniturque æqualitatem juris inter

A personas diversas: unde definitur ab Aristotele 5. Ethic. cap. 1. & à Cicerone libro de officijs cap. de iustitia, nec non ab Ulpiano lege iustitia ff. de iustitia & jure: Perpetua & constans voluntas, jus suum unicuique tribuens. Quæ definitio perfectè declarat naturam iustitiæ, ut ostendit D. Thomas 2. 2. quaest. 58. art. 1. nam per hæc verba: Perpetua & constans voluntas, indicatur quòd iustitia sit virtus, cum sit voluntaria, sive ex electione, ac firma & stabilis, quæ sunt conditiones virtutis ut sic; imò innuitur quòd ejus subiectum sit voluntas, in qua sola iustitia ex moralibus virtutibus subjeatur, ut patet ex dictis in Tractatu de virtutibus in communi. Per reliqua verò verba, scilicet *jus suum unicuique tribuens*, indicatur proprium objectum iustitiæ, sive materia circa quam versatur: alia quippe virtutes morales sunt præcipue in ordine ad operantem, & ad proprias ejus operationes; iustitia autem est præcipue circa ea quæ ad alterum sunt, sicut circa propriam materiam, & jus alienum ut ad æqualitatem servandum, tanquam proprium objectum respicit. Unde medium iustitiæ, dicitur *medium rei*; medium verò aliarum virtutum, *medium rationis*: non quòd ipsa iustitia non attendat etiam medium constitutum per prudentiam, atque adeò medium rationis; sed quia hæc in materia iustitiæ non aliter constituitur medium, quam per æqualitatem secundum rem, ut scilicet tantum reddatur, quantum reipsa debetur: cum tamen in materia temperantiæ & fortitudinis medium non sit æqualitas à rebus determinata, sed quam prudentia attentis omnibus circumstantijs constituit, quæ proinde modo erit plus, modò minùs, modò sic, modò aliter, secundum quod circumstantiæ temporis, loci, personarum &c. variantur.

Porro jus quod est objectum iustitiæ, adæquate dividitur in jus naturale, & jus positivum, ut docet D. Thomas 2. 2. quaest. 57. art. 2. Jus enim, sive iustum, est illud quod est adæquatum seu commensuratum alteri: dupliciter autem potest alicui homini esse aliquid adæquatum, nimirum vel ex ipsa natura rei, puta cum aliquis tantum dat, ut tantumdem recipiat, & hoc vocatur *jus naturale*; vel ex aliquo condito, sive privato, sive publico, & hoc appellatur *jus positivum*, quod subdividitur in divinum & humanum, rursumque humanum in Canonicum & Civile: nam licet apud Philosophos jus humanum non sit nisi quod dicitur civile sive temporale, eo quòd apud illos sola externa & merè temporalis politia comperta esset; tamen apud Christianos, qui agnoscunt duplicem hominis societatem, pro duplici proximo sine in quem homo dirigi potest, duplex quoque jus positivum, à duplici potestate fines illos intendente promanans, est agnoscendum.

Si autem quæras, quid sit jus gentium, & an à jure naturali & positivo distinguatur? Ad primam partem quæ sit respondeo, jus gentium dici illud quod est omnibus gentibus bene institutis commune, & earum consensu vel saltem usu inductum. Nam sicut omnes gentes, tametsi regnis & provincijs divisæ, habent semper moralem aliquam unitatem, & mutuam communicatione indigent; ita etiam indigent jure aliquo & legibus, saltem usu ipso latius, & tantopere diffusis, quantum communicatio illa quam dirigunt. Ad secundam verò quaestionem dico jus gentium contineri sub jure positivo humano, quamvis aliquid participet de jure naturali.